

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET

IZVEŠTAJ O OCENI DOKTORSKE DISERTACIJE

I   PODACI O KOMISIJI

1. Datum i organ koji je imenovao komisiju:

Na osnovu člana 127 Statuta Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu i člana 40 Zakona o visokom obrazovanju, Nastavno-naučno veće na elektronskoj sednici održanoj 26. juna 2020. godine, donelo je odluku da se obrazuje komisija za odbranu doktorskog rada.

2. Sastav komisije sa naznakom imena i prezimena svakog člana, zvanja, naziva uže naučne oblasti za koju je izabran u zvanje, datuma izbora u zvanje i naziv fakulteta, ustanove u kojoj je član komisije zaposlen:

Prof. dr Julijana Vučo, redovna profesorka, Italijanski jezik, 14. jul 2010. Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, mentorka,

Prof. dr Jelena Filipović, redovna profesorka, Španski jezik, 22.12.2010, Filološki fakultet Univerzitet u Beogradu, članica

Prof. dr Ana Jovanović, vanredna profesorka, Španski jezik, 25.10.2016, Filološki fakultet Univerzitet u Beogradu, članica

Doc. dr Aleksandra Šuvaković, docentkinja, Italijanski jezik i lingvistička, 26.09.2016, FILUM, Univerzitet u Kragujevcu, članica

II   PODACI O KANDIDATU

1.   Ime, ime jednog od roditelja i prezime kandidata:

Sandra (Steva) Šumonja Nikolić

2.   Datum i mesto rođenja (opština, grad, država):

05.03.1986, Beograd, Srbija

3.   Datum odbrane, mesto i naziv master rada:

2011. „Portrait of Dublin in James Joyce’s Dubliners“, UNiverzitet u Beogradu, Filološki fakultet

4. Naučna oblast iz koje je stečeno akademsko zvanje magistra nauka:

Metodika nastave

5. Akademsko zvanje:

Master

III NASLOV DOKTORSKE DISERTACIJE:

MOTIVACIJA NASTAVNIKA STRANOG JEZIKA ZA RAD I STRUČNO USAVRŠAVANJE U SREDNJOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU

IV PREGLED DOKTORSKE DISERTACIJE:

Doktorski rad MOTIVACIJA NASTAVNIKA STRANOG JEZIKA ZA RAD I STRUČNO USAVRŠAVANJE U SREDNJOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU kandidatkinje Sandre Šumonja Nikolić sastoji se iz uvoda, tri dela, zaključka, literature od preko 150 naslova, 15 tabela, 10 slika i 3prioga.

Nakon teorijskih osnova vezanih za pitanja motivacije nastavnika stranih jezika u kojima se autorka oslanja na savremena teorijska istraživanja u ovoj oblasti, kandidatkinja je sebi postavila za cilj da istraži oblast motivacije i stručnog usavršavanja nastavnika stranog jezika u srednjoškolskom obrazovanju. Kandidatkinja je predstavila i zakonske regulative i očekivane stručne kompetencije nastavnika u ovoj oblasti u Srbiji.

Uz teorije i istraživanja prikazala je faktore koji negativno utiču na motivaciju nastavnika, poput sindroma izgaranja na poslu, problematičnog ponašanja učenika, kao i rezultate istraživanja o tim izazovima koja obuhvataju nastavnike u Srbiji (Čabarkapa, 2009., Prpić, 2012.). Ponudila je i moguća rešenja i strategije koje vode ka očuvanju motivacije od negativnih uticaja koji su prisutni u nastavnoj praksi (Dorneyi & Hiver, 2017.). Kandidatkinja upućuje da su istraživanja brojnih autora pokazala su da su podrška i poštovanje, autonomija u radu, reflektivna nastavna praksa i akciono istraživanje od velikog značaja za spoljašnju i unutrašnju motivaciju nastavnika za rad i stručno usavršavanje (Skrivener, 2005., Dorneyi&Ushioda, 2011., Zwozdiak-Myers 2012.). Sandra Šumonja Nikolić zatim navodi faktore koji pozitivno ili negativno mogu da utiču na motivaciju nastavnika za korišćenju savremenih tehnologija u nastavi stranog jezika.

Na osnovu tih elemenata, zasnovanih na savremenoj naučnoj i stručnoj literaturi, obavila je istraživanje predstavljeno u empirijskom delu rada. Cilj ovog istraživanja je sagledavanje mišljenja i stavova nastavnika stranog jezika u srednjim školama o problematici motivacije za rad i stručno usavršavanje. Istraživanje je dalo rezultate koji pružaju uvid u nastavnikovo zadovoljstvo svojom profesijom i faktorima koji motivišu ili demotivišu nastavnike. U okviru kvantitativnog istraživanja predstavljeni su rezultati dobijeni iz anketa, a za potrebe kvalitativnog dela istraživanja iz intervjua sa nastavnicima stranih jezika u srednjim školama.

Istraživanja su sprovedena među nastavnicima stranog jezika koji rade u srednjim školama i gimnazijama na teritoriji Beograda. Kandidatkinja je pretpostavila je da nastavnici predaju strani jezik motivisani unutrašnjom željom da prenose znanja mladim ljudima i da su zato i odabrali ovaj poziv, te stoga da je kod njih izražena unutrašnja motivaciju za rad. Iz ove hipoteze proizlazi pretpostavka da nastavnici koji su motivisani za rad imaju i motivaciju za

profesionalnim usavršavanjem, kao i da će nastavnici izneti pozitivne i negativne stavove o radu sa učenicima, radnim uslovima, saradnji, načinima stručnog usavršavanja i opservaciji časova. Kandidatkinja je očekivala da je veliki procenat nastavnika nezadovoljan visinom materijalne nadoknade, kao i da se međuljudski odnosi, ponašanje učenika i saradnja sa kolegama navode kao važni elementi za motivaciju.

V VREDNOVANJE POJEDINIH DELOVA DOKTORSKE DISERTACIJE:

Cilj ovog rada bio je da istraži oblast motivacije i stručnog usavršavanja nastavnika stranog jezika u srednjoškolskom obrazovanju. Jedna od suštinskih komponenti uspešnosti nastave su motivacija nastavnika i mogućnosti njihovog stručnog usavršavanja. Motivacija za rad podstiče nastavnike da pruže svoj maksimum u radu sa učenicima, a kvalitetno stručno usavršavanje da svoje veštine i kompetencije razviju i primenjuju u radu.

U teorijskom delu rada kandidatkinja je predstavila Teoriju samoodređenja (Self-Determination Theory – SDT; Deci & Ryan, 1985; Ryan & Deci, 2017.), koja obuhvata amotivaciju, različite elemente spoljašnje i unutrašnju motivaciju. Zatim su navedene klasifikacije i vrste uloga nastavnika, (Havelka, 2000; Skrivener, 2005; Beara, 2009), kao i zakonske regulative i očekivane stručne kompetencije (prilozi 1 i 2). Navedeni su neki od najčešćih i najproblematičnijih faktora koji negativno utiču na motivaciju nastavnika uopšte, poput sindroma izgaranja na poslu, loših uslova rada i problematičnog ponašanja učenika, kao i rezultati istraživanja o tim izazovima koja su obuhvatila nastavnike u Srbiji (Čabarkapa, 2009; Prpić, 2012; Ugrinović i grupa autora, 2015.).

Pored rešenja i kopiranih strategija ponuđenih u literaturi, naveden je i konstrukt, (Dorney & Hiver, 2017.) nazvan nastavničkim imunitetom, koji ukoliko se adekvatno razvija služi kao štit od negativnih uticaja i stresa koji je prisutan u nastavničkoj karijeri, posebno u nastavi stranih jezika. Faktori kao što su podrška i poštovanje, autonomija u radu, refleksivna nastavna praksa i akciono istraživanje od velikog su značaja za spoljašnju i unutrašnju motivaciju nastavnika za rad i stručno usavršavanje (Skrivener, 2005; Dornyei & Ushioda, 2011; Zwozdiak-Myers, 2012.). Refleksivna praksa i akciono istraživanje su ključni elementi savremene nastavne prakse, načina za unapređenje metodike rada i postignuća i važni činioci za motivacije nastavnika za rad i stručno usavršavanje nastavnika uopšte, a posebno nastavnika stranih jezika.

U daljem toku rada predstavljen je i pregled osnovnih teorijskih uvida o korišćenju savremenih tehnologija u nastavi stranog jezika i faktora koji pozitivno ili negativno utiču na motivaciju nastavnika. Na osnovu tih elemenata, baziranih na savremenoj naučnoj i stručnoj literaturi, koncipirano je istraživanje koje je sprovedeno za potrebe ovog rada.

Empirijski deo rada čini prikaz sprovedenog istraživanja. U okviru kvantitativnog istraživanja konstruisana je i sprovedena anketa za ispitivanje različitih faktora motivacije za rad nastavnika stranog jezika, a za potrebe kvalitativnog istraživanja sproveden je intervju koji je kroz otvorena pitanja imao za cilj da ispita motivaciju nastavnika stranog jezika. Istraživanju su se odazvale kolege, ukupno 50 nastavnika je učestvovalo u ispunjavanju ankete i isto toliko nastavnika u intervjuu. Dobijeni podaci analizirani su pogodnim statističkim alatima, a na osnovu rezultata doneti su zaključci.

Rezultati ankete ukazali su da je najveći broj nastavnika delimično zadovoljan ili nezadovoljan svojim poslom, a da je najmanji broj nastavnika koji se izjašnjavaju kao zadovoljni. Ovim je tako delimično potvrđena hipoteza da opšti stepen motivacije nastavnika zavisi pre svega od intrinzičkih a ne od ekstrinzičkih faktora. Dodatnim pitanjima iz ankete razjašnjen je uzrok nezadovoljstva nastavnika – ono počiva u činjenici da nastavnici imaju mala

primanja, zbog nemogućnosti napredovanja u struci, a kod nekoliko nastavnika prisutna je amotivacija u smislu da nastavnički poziv uopšte nije njihovo opredeljenje.

Sledeći analizirani element motivacije za rad bio je lični rast i ispitivan je setom od tri pitanja – da li posao doprinosi ličnom rastu nastavnika, zašto doprinosi i zašto ne doprinosi. Rezultati analize prvog pitanja, da li posao doprinosi ličnom rastu nastavnika, potvrđuju hipotezu da najveći procenat nastavnika smatra da posao doprinosi njihovom ličnom razvoju. Imajući u vidu da unutrašnju motivaciju definišu osećaj zadovoljstva i radosti zadovoljenja nečije radoznalosti kao i lični profesionalni razvoj (Dornyei, 2001), može se smatrati da su ispitanici unutrašnje motivisani za rad u nastavi. Analiza rezultata odgovora na pitanje zašto posao doprinosi ličnom rastu ukazuje da nastavnicima samo obavljanje profesije omogućava da se usavršavaju i napreduju, da stiču nova znanja, veštine, kao i da ih rad sa decom oplemenjuje i raduje. Rezultati krostabulacije ukazali su da, bez obzira u kom stepenu su nastavnici zadovoljni svojim poslom, nastavnička profesija doprinosi njihovom rastu i razvoju jer imaju mogućnost da se lično razvijaju, a u manjoj meri zbog samog rada sa decom. Analiza odgovora zašto posao ne doprinosi ličnom razvoju ukazuje da su priroda samog posla (nepoštovanje nastavnika i ne vrednovanje rada), učenici (nizak nivo znanja, slabo predznanje i želja za napredovanjem) i niska primanja najvažniji razlozi zbog kojih nastavnici ne daju potvrđan odgovor. Rezultati krostabulacije potvrdili su da se nezadovoljstvo poslom najviše poklapa sa varijablom priroda posla, a mnogo manje sa varijablama učenici i plata.

U okviru intervjua ispitanicima je postavljeno pitanje koji su sve izazovi u njihovom radu. Analizom odgovora svih ispitanika, kao izazovi sa kojima se susreću nastavnici nalaze se sledeće kategorije odgovora: učenici, finansije, radni uslovi, inovacije u nastavi, položaj nastavnika, administracija, međuljudski odnosi i kriterijumi znanja.

Najbrojnija kategorija izazova su učenici. Nastavnici stranih jezika su nezadovoljni ponašanjem učenika i njihovim odnosom prema nastavniku kao autoritetu i nastavi generalno. Prema rečima nastavnika, učenici su često neprimerenog vladanja na časovima, a sve češće koriste na neadekvatan način mobilne telefone na času koji ometaju njihovu koncentraciju. Takođe, nastavnici su u nezavidnom položaju jer nisu više u prilici, zbog zakonskih odredbi, da kazne učenika ili ga isključe sa časa.

Pored toga, jasno su izraženi i finansijski izazovi jer su primanja nastavnika nedovoljna u odnosu na obim posla. Izazov, ali i poteškoću nastavnicima predstavlja loš položaj nastavnika u društvu. Sve veći administrativni nameti ne doprinose kvalitetu nastave, naprotiv, odvlače pažnju nastavnika sa samih nastavnih sadržaja. Naposljetku, međuljudski odnosi u kolektivu su za neke nastavnike takođe izazovi u radu, kao i sve niži kriterijumi znanja učenika.

Kandidatkinja, na osnovu dobijenih podataka zaključuje da su izazovi nastavničkog posla brojni i da se oni kreću od širih, društveno-ekonomskih, pa do užih, konkretno vezanih za nastavu. Odgovorima ispitanika potvrđene su prehodno postavljene hipoteze da su nastavnici nezadovoljni visinom plate i da su za motivaciju nastavnika veoma važni ponašanje učenika i status koji nastavnik ima u društvu.

U okviru ankete nastavnici su odgovarali na pitanje o opservacijama časova. Analiza njihovih odgovora navodi na generalno pozitivno mišljenje o opservacijama časova, na korisnost razmene mišljenja sa kolegama ali isto tako i na želju nastavnika da dobiju povratne informacije, a ne samo da budu ocenjivani i posmatrani. Među odgovorima nastavnika našao se i vrlo koristan savet za poboljšanje opservacije časova, a to je da opservacije nekada vrše i izvorni govornici koji bi dali svoj doprinos nastavi stranog jezika. Rezultati krostabulacije ukazuju da sa zadovoljstvom nastavnika raste pozitivna valenca stava prema opservacijama od strane različitih

posetilaca/opservatora nastave (Skrivener, 2005.).

Jedan od faktora motivacije nastavnika koji je ispitivan u ovom istraživanju bila je i saradnja sa kolegama i pedagoško-psihološkom službom. Na osnovu dobijenih rezultata iz kvantitativnog dela studije, kandidatkinja zaključuje da, iako je većina nastavnika zadovoljna saradnjom sa kolegama i pedagoško-psihološkom službom, ta saradnja može biti i bolja. Time su delimično potvrđene hipoteze da su nastavnici zadovoljni saradnjom sa kolegama i pedagoško-psihološkom službom. Nastavnici bi trebalo da budu u kontaktu ne samo međusobno sa kolegama nego i sa drugim značajnim akterima u nastavnom procesu, kao što su pedagog, psiholog, direktor, roditelji (Johnston, 2009.). Na osnovu rezultata kvalitativne analize može se zaključiti da su sledeći elementi saradnje sa kolegama prepoznati kao značajni: komunikacija, saradnja i razumevanje i podrška, pomaganje, prijateljski odnosi i timski rad.

Rezultati ukazuju da je za dobru međusobnu saradnju vrlo značajno da nastavnici budu usmereni jedni na druge, u smislu međusobnog pomaganja i razumevanja. Timski rad u velikoj meri izostaje jer je samo jedan nastavnik iskazao njegov značaj. Rezultati krostabulacije ukazuju da su, bez obzira na stepen zadovoljstva poslom, nastavnici u najvećoj meri delimično zadovoljni saradnjom sa kolegama i pedagoško-psihološkom službom. Rezultati ankete i intervjua ukazuju da postoji prostor da se međuljudski i kolegijalni odnosi dodatno unaprede. Preporučuje se uvođenje određene team building aktivnosti kako bi se dostigla neophodna grupna kohezija među nastavnicima. Takve aktivnosti pomogle bi izgradnju međusobne povezanosti koja je veoma značajna za unutrašnju motivaciju (Raffini, 1996; Ryan & Deci, 2000; Tadić, 2015.).

Uslove rada kandidatkinja Šumonja ispitivala je kroz anketiranje učesnika, a rezultati ukazuju da jednak broj nastavnika svoje radne uslove ocenjuju kao loše i kao odlične, dok je najveći deo nastavnika mišljenja da su ti uslovi zadovoljavajući. Ovakav rezultat posledica je i različitog stepena opremljenosti škola u kojima nastavnici iz ispitivang uzorka rade. Neke škole obezbeđene su najsavremenijim sredstvima dok neke škole imaju samo osnovna sredstva. Očekivano je da motivacija bude različita u školama različite opremljenosti, a to potvrđuju i naši rezultati. Rezultati krostabulacije ukazuju da je u grupi nezadovoljnih nastavnika veći broj onih koji negativno ocenjuju radne uslove. Ipak, o objektivnosti nastavnika govori i rezultat da u grupi veoma zadovoljnih nastavnika ima minimalan broj nastavnika koji su uslove ocenili odličnim.

Najveći je procenat nastavnika koji smatraju da administrativne poslove oko nastave treba da obavlja pedagoško-psihološka služba, potom slede oni koji smatraju da bi administraciju trebalo sređivati timski u okviru iste grupe predmeta, dok je najmanji procenat nastavnika odgovorio da ne smatraju administrativni deo posla opterećujućim. Na osnovu rezultata krostabulacije zaključuje se da su administrativne obaveze deo posla koji predstavlja teret nezadovoljnim nastavnicima, a zadovoljni nastavnici ne upućuju toliko pritužbi na taj deo posla, što delimično potvrđuje očekivanje da administracija negativno utiče na motivaciju nastavnika. Može se zaključiti da je administrativni deo posla obiman i da bi se mogao efikasnije obavljati kada bi se informacije sistemski unosile u informacionu bazu. Takođe, nastavnici ističu da se zbog preobimnog administrativnog dela posla ne bave dovoljno samom nastavom. Stiče se opšti utisak da je nastavnicima nametnuto mnogo obaveza oko administracije, da bi taj deo posla mogao da se obavlja timski ili da ga obavlja pedagoško-psihološka služba.

Kandidatkinja Šumonja Nikolić se u daljem toku rada posvećuje zahtevima za celoživotnim usavršavanjem i sticanjem novih znanja i kompetencija veoma značajnim za nastavnički posao, budući da je znanje stečeno na fakultetu tek je osnova za ulazak u nastavnički posao i predstavlja polaznu tačku za sticanje daljih kompetencija koje nastavnici u toku svog rada treba da usvoje. Konsultovala je odgovarajuća zakonska dokumenta među kojima Osnove

zakona obrazovanja i vaspitanja kojima je propisana koncepcija stručnog usavršavanja nastavnika, kao i ponudu u skladu sa zahtevima iskayanu u Katalogu programa usavršavanja kadra u obrazovanju u Republici Srbiji i saglasila se sa Pešikanom i saradnicima (2010) da nema vođenog sistema usavršavanja kao i da ponuda programa nije sprovedena planski.

U daljem istraživanju, na osnovu rezultata kvantitativne i kvalitativne analize, kandidatkinja zaključuje da su nastavnici pretežno zadovoljni stručnim seminarima i ističu da su stekli pozitivna iskustva i znanja, ali takođe navode i nedostatke stručnog usvršavanja, koji se tiču kako same organizacije seminara tako i njihovih sadržaja. Nastavnici u ovom istraživanju kao nedostatke stručnog usavršavanja navode ponudu obuka ali istovremeno dodaju i da je sporan način finansiranja obuka. Na osnovu rezultata krostabulacije može se reći da se čak i veoma zadovoljni nastavnici izrazito kritični, te zadovoljstvo stručnim seminarima ocenjuju osrednje, što delimično potvrđuje pretpostavku da su zadovoljstvo u radu i stručnom usavršavanju povezane celine. Može se izvući zaključak da je stručnim seminarima potrebno posvetiti više pažnje prilikom njihovog planiranja i realizacije.

Iz rezultata istraživanja koje je obavila kandidatkinja Šumonja Nikolić, mogu se izvući korisni predlozi za organizatore stručnih seminara. Ispitivani nastavnici su mišljenja da seminare za nastavnike stranog jezika treba da sporovode kolege koje imaju praktično iskustvo u nastavi, potom da u okviru obuke pružaju praktične primere, a ne samo ili većinom teorijska znanja, zatim da obuke budu vezane konkretno za nastavni predmet, kao i da bi bilo poželjno da neke obuke vode strani predavači. Što se tiče finansiranja obuka bilo bi poželjno da seminari budu uključeni u ponudu škole, to jest da budu finansirani iz budžeta.

U okviru ankete ispitano je u kojoj meri su nastavnici spremni da se angažuju u svrhu prikupljanja novca za opremanje kabineta. Rezultati domaćeg istraživanja ukazali su da su škole u Srbiji manje opremljene nastavnim sredstvima nego škole u inostranstvu (Radulović, Malinić i Gundogan, 2017.), tako da je spremnost nastavnika da i sami učestvuju u prikupljanju materijalnih sredstava za opremanje kabineta poželjna. Ispostavlja se da postoji spremnost određenog broja nastavnika za takve poduhvate, i to najpre proaktivnim načinom uključivanja učenika kroz organizaciju zajedničkih projekata, npr. skečeva ili predstava. Rezultati ukrštanja varijabli ukazuju da su nastavnici proaktivni u svom pristupu prema ovom pitanju bez obzira na stepen njihovog zadovoljstva poslom.

U savremenom društvu sve je naglašenija potreba za primenom savremenih informacionih tehnologija u obrazovanju (Tezci, 2011; Horvat, Krsmanović, Dobrota & Čudanov, 2013.) te se preporučuje da nastavnicima bude omogućeno korišćenje informaciono-komunikacijske tehnologije (IKT) u nastavi, imajući u vidu da ona podstiče apstraktno mišljenje kod učenika dok je istovremeno pogodna kao alat za praćenje individualnog napretka učenika (Greenfield & Yan, 2006.), a utz to podstiče i unutrašnju motivaciju za učenje (Becta, 2003; Passey, 2005.). Na osnovu rezultata kvantitativne analize, nastavnici najčešće koriste Internet, video zapise sa You Tube platforme, projektore, računare, pametne table i slično. Takvi sadržaji i uređaji omogućavaju nastavnicima da oplemene nastavu, učine je zanimljivijom i prijemčivijom za generacije učenika koji rastu u vreme globalne digitalizacije. U ispitivanom uzorku nastavnika postoji gotovo jednak broj onih koji ističu da u školi nemaju sredstva za kupovinu modernih tehnologija i onih koji ističu da imaju sredstava ali da ipak najpre koriste kopirane materijale. Ovime je delimično potvrđena hipoteza da veliki broj nastavnika koristi savremene tehnologije u radu. Među ispitanicima su i oni nastavnici koji su naveli da u učionicama imaju dostupnu pametnu tablu ali da je ne koriste. Takav nalaz, po mišljenju Sandre Šumonja Nikolić ukazuju na ličnu preferenciju nastavnika za korišćenje tradicionalnih nastavnih sredstava, ali i na

potencijalnu nespremnost i nedostatak obuka nastavnika za rad sa savremenim tehnologijama, a samim tim i da sugeriše da se takve obuke sistemski sprovedu za sve nastavnike stranih jezika. Rezultati krostabulacije ukazali su da među nastavnicima, bez obzira na njihovo zadovoljstvo poslom, postoji pozitivan stav prema savremenim tehnologijama što daje polet za razmišljanje o sistemskom sprovođenju edukacija nastavnika za što bolje korišćenje savremenih tehnologija u nastavi. Kvalitativna analiza, pak, otkriva da bi relativno mali nastavnika bila više zainteresovana za korišćenje savremenih tehnologija u nastavi kada bi za to imali uslove.

Faktori koji utiču na motivaciju su ispitivani kroz nekoliko pitanja i u anketi i u intervjuu koja su se donosila na primanja i usavršavanje, međuljudske odnose i uslove rada. Na osnovu ovih stavova kandidatkinja zaključuje da bi nastavnicima najpre materijalni faktor doprineo da budu više motivisani, što se potvrđuje i kod stavova vezanih za izazove i poteškoće u radu u okviru kojih su nastavnici takođe naglašavali nezavidnu materijalnu situaciju. Međuljudski odnosi podrazumevaju da bi nastavnici bili podstaknutiji kada bi radili u saradljivijem kolektivu, sa marljivijim đacima i kada bi gajili bolji kontakt sa upravom škola. Pod uslovima rada podrazumeva se da bi nastavnici bili više motivisani za rad u bolje opremljenim kabinetima, uz bolje materijale za rad i manje administrativnog posla. Rezultati krostabulacije ukazuju da bi bolja plata i usavršavanje uticali na nivo zadovoljstva nastavnika stranog jezika, dok uslovi rada u najmanjoj meri koreliraju sa zadovoljstvom poslom.

Intervjui koje je kandidatkinja Šumonja Nikolić obavila sa ispitanicima obuhvatili su informacije koje se odnose na faktore motivacije nastavnika. Između ostalih traženi su odgovori vezani za izdvajanje faktora dodatne motivacije za rad, te su odgovori svrstani u kategorije koje se tiču bolje materijalne situacije i na većeg ugleda i poštovanja nastavnika među učenicima i u društvu, kao i pitanja motivacije za rad. Odgovori kolega su ukazali da su faktori dodatne motivacije nastavnika rad sa mladim ljudima, uslovi rada i priroda posla, prenošenje znanja i lični rast i razvoj. Sabirajući sve kategorije odgovora nastavnika na ovo pitanje kandidatkinja Šumonja Nikolić zaključuje da je potvrđena hipoteza da je motivacija nastavnika stranih jezika za rad najpre unutrašnja. Intervju je sadržao i pitanje vezano za činioce motivacije koji su uticali na izbor profesije nastavnika stranih jezika. Ponužene su sledeće kategorije: prenošenje znanja, rad sa mladim ljudima/ljubav prema pozivu, poređenje s drugim zanimanjima, radno vreme kao benefit, uticaj drugih i neodređeni odgovori. Iako među navedenim kategorijama odgovora postoje i one koje navode na manje autonomne oblike motivacije (poređenje s drugim zanimanjima, radno vreme kao prednost, uticaj drugih i neodređeni odgovori), svakako je velika većina nastavnika odabrala nastavnički poziv iz unutrašnjih težnji (prenošenje znanja, rad sa mladim ljudima/ljubav prema pozivu) te bi se moglo reći da se iz intervjuja može zaključiti da je najveći broj nastavnika unutrašnje motivisan za rad.

Nastavnici u anketi na prvo mesto motivacije postavljaju materijalne razloge, dok se kod nastavnika iz intervjuja može videti da su, iako i oni motivisani ovakvim spoljašnjim motivima, ipak više unutrašnje pokrenuti na rad. Ovakve razlike u rezultatima mogu biti i posledica različitih pitanja na koja su odgovarali, te različitih formi odgovora koje su davali. Istovremeno, te razlike ne bi trebalo shvatiti kao kontradiktorne već kao nadopunjujuće, u smislu da, generalno gledano, nastavnici mogu biti pokrenuti i spoljašnjim i unutrašnjim motivima na rad. Materijalni faktori, kao predstavnici tipične spoljašnje motivacije, prisutni su u oba poduzorka, verovatno zbog izraženo nezavidne materijalne prilike nastavnika u Srbiji. Unutrašnji motivi su, ipak, dominantni kod nastavnika stranog jezika. Kandidatkinja Šumonja Nikolić zaključuje da je veoma značajno što su istraživanjem izraženi elementi unutrašnje motivacije jer je to znak da nastavnici vole svoj posao što ima nemerljivo vredan uticaj na nastavu i učenike.

VI SPISAK NAUČNIH I STRUČNIH RADOVA KOJI SU OBJAVLJENI ILI PRIHVAĆENI ZA OBJAVLJIVANJE NA OSNOVU REZULTATA ISTRAŽIVANJA U OKVIRU RADA NA DOKTORSKOJ DISERTACIJI

Šumonja, S. (2013) The Motif of motion, *Global challenge international journal of linguistics, literature and translation*, vol: i, issue

Šumonja S. (2016) Istorija i fikcija u diskursu romana „Deca ponoći“, *Anali Filološkog fakulteta* (str.51-62)

Šumonja S., „Značaj ispitivanja stavova učenika u nastavi stranog jezika“, *Inovacije u nastavi*, u štampi.

VII ZAKLJUČCI ODNOSNO REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Kandidatkinja Šumonja Nikolić je u svom doktorskom radu **MOTIVACIJA NASTAVNIKA STRANOG JEZIKA ZA RAD I STRUČNO USAVRŠAVANJE U SREDNJOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU** postavila sebi za cilj da, koristeći se iskustvima savremenih teorijskih stavova vezanih za motivaciju nastavnika stranog jezika, obavi istraživanje na osnovu čijih rezultata će imati mogućnost da izanese predloge i savete stručnjaka, da predstavi vezu između motivacije nastavnika stranog jezika i motivacije učenika, budući da smatra da od motivacije nastavnika, u velikoj meri, zavise kvalitet nastave i uspeh učenika.

Istraživanje, u kome su učestvovali nastavnici zaposleni u gimnazijama i srednjim stručnim školama u Beogradu, predstavljeno u drugom delu rada izvršeno je pomoću anketa i intervjua, a prikupljeni podaci su deskriptivno i faktorski analizovani. Rezultati su potvrdili hipoteze da motivacija za rad utiče na spremnost za profesionalni razvoj, kao i da znatan broj nastavnika smatra da posao doprinosi njihovom ličnom razvoju. Takođe je potvrđena hipoteza da većina nastavnika koristi savremene tehnologije u nastavi. Rezultati ukazuju da bez obzira na stepen zadovoljstva poslom, nastavnici su u najvećoj meri delimično zadovoljni saradnjom sa kolegama i pedagoško-psihološkom službom. Rezultati su pokazali da većina nastavnika smatra da bi trebalo drugačije da se organizuje administrativni deo posla ali ne i da obim ovih aktivnosti utiče na motivaciju za rad.

Kandidatkinja je zaključila da su kod nastavnika stranih jezika prisutni različiti oblici motivacije za rad, koji su prepoznati na osnovu postulata brojnih teorijskih istraživanja. Ipak, velika većina nastavnika je, na osnovu analize odgovora iz intervjua, a potom i kategorisanja odgovora, odabrala nastavnički poziv iz unutrašnjih težnji te bi se moglo reći, da je najveći broj nastavnika unutrašnje motivisan za rad.

Uprkos rezultatima koji su proizašli iz obavljenih istraživanja i koji ističu nedovoljno stimulativnu materijalnu nadoknadu, loše uslove rada, opterećenje administrativnim delom posla, nestimulativne stručne seminare, oskudnu međusobnu komunikaciju i podršku u kolektivu, kao i nedovoljno priznat status u društvu, ističe se da nastavnici, prevashodno pokrenuti željom za prenošenjem znanja učenicima, ipak uspevaju da održe svoju pretežno unutrašnju motivaciju za rad.

VIII OCENA NAČINA PRIKAZA I TUMAČENJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Svojim doktorskim radom **MOTIVACIJA NASTAVNIKA STRANOG JEZIKA ZA RAD I STRUČNO USAVRŠAVANJE U SREDNJOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU** kandidatkinja Sandra Šumonja Nikolić obuhvatila je značajnu temu koja se bavi vezom motivacije za rad nastavnika stranih jezika i uspešnošću nastavnog procesa. Kandidatkinja je

pristupila analizi složene materije, pokazujući sposobnosti formulisanja stečenih saznanja i formiranja, naučno zasnovanih zaključaka i stavova. Oslanjala se na savremenu literaturu iz relevantnih oblasti i došla do rezultata koji će poslužiti unapređivanju stručnog usavršavanja nastavnika stranih jezika .

IX PREDLOG:

Pohvaljujući prilježan i samostalan rad koji je doveo do rezultata koji će služiti u daljim analizama vezanim za istraživanu oblast, predlažemo Veću Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu da rukopis pod naslovom MOTIVACIJA NASTAVNIKA STRANOG JEZIKA ZA RAD I STRUČNO USAVRŠAVANJE U SREDNJOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU prihvati kao doktorski rad koji ispunjava sve uslove predviđene zakonom, a kandidatkinju Sandru Šumonja Nikolić pozove na usmenu odbranu.

U Beogradu, 15. jul 2020.

Prof. dr Julijana Vučo, redovna profesorka
Univerzitet u Beogradu
Filološki fakultet

Prof. dr Jelena Filipović, redovna profesorka
Univerzitet u Beogradu
Filološki fakultet

Prof. dr Ana Jovanović, vanredna profesorka
Univerzitet u Beogradu
Filološki fakultet

Doc. dr Aleksandra Šuvaković, docentkinja
Univerzitet u Kragujevcu
FILUM